

Under jorden i Nr. Højrup

I besættelsens sidste måneder måtte artiklens forfatter, politiassistent Laurits Møller, gå under jorden. © 1993.

*Laurits Møller
I 1944 lød han navnet "Niels".*

Undertegnede er blevet bedt om et bidrag til Nr. Højrup's lokalhistorie. Det vil jeg gerne gøre, så godt som jeg kan efter hukommelsen. Det er nu knap 50 år siden, jeg stiftede bekendtskab med byen og dens beboere.

Men det kræver nok en forklaring om, hvorfor jeg kom der og blev optaget i samfundet i godt 7 måneder.

Forhistorien er den, at jeg var ansat i politiet på dette tidspunkt. Danmark var besat af Tyskland 1940-45, som de fleste nok ved.

Den 19. september 1944 overfaldt tyskerne politiet og tog alle de politifolk, de kunne få fat på og sendte dem i tyske koncentrationslejre. Mit store held var, at jeg netop havde fridag den pågældende dag, så jeg benyttede lejligheden til at gå "under jorden".

De første dage opholdt jeg mig i politiets modstandsbevægelses hovedkvarter i nærheden af Fraugde. Medens jeg var der, kom husets datter hjem på weekendbesøg – det var Esther Guldbæk, der var ansat som ekspeditrice i Nr. Højrup brugs. Hun fortalte, at de netop stod og manglede en ekspedient i brugsen. Da jeg tidligere havde haft lidt med handel at

gøre, blev det til, at jeg i slutningen af september begyndte som ekspedient i Nr. Højrup brugs. – Min kone og vore to drenge på henholdsvis 3 og 4 år havde jeg forinden sendt til familien i Jylland, hvor de boede hos min kones forældre, til krigen var slut.

I de følgende vil jeg fortælle om de oplevelser, jeg havde i de 7 måneder, jeg opholdt mig i Nr. Højrup.

Jeg mindes tydeligt min ankomst til Nr. Højrup. Den første, jeg traf, var uddeleren, der var i færd med at ordne noget uden for forretningen. Han bød mig velkommen med ordene: "Jeg hedder Jens Hansen og er uddeler her. Min kone hedder Inger, og vi har fortalt kunder og bekendte, at du er Ingers fætter, og at du har været syg og nu skal gå og komme til kræfter og hjælpe lidt til i butikken." – Det var en afgørelse, som jeg syntes godt om, da jeg jo gerne ville leve så ubemærket som muligt – Vi politikfolk var jo eftersøgt af Gestapo og deres danske håndlangere.

Uddeler Jens Hansen foran brugsen, som i anledning af kong Chr. X's 30-års regentjubilæum er pyntet med Dannebrog.

Nr. Højrup brugs royalt udsmykket ved regentjubilæet i 1942.

Den 1. oktober fik vi en ny lærling ved navn Knud Erik Egedal Knudsen. Han kom fra Nr. Næså brugs, hvor han havde stået i lære i 3 år, så han manglede 1 år af sin læretid, som han skulle have i Nr. Højrup. – Han kendte mig ikke, og han fik ikke noget at vide om min fortid. Vi blev et godt team, Jens, Esther, Knud Erik og mig og med Inger som en enestående god madmor.

Den første tid var jeg for en stor del i bagbutikken, hvor jeg var beskæftiget med afvejning af sukker, mel, salt, gryn osv., der dengang blev leveret i store sække. Samtidig gjorde jeg mig bekendt med forretningsgangen, så i løbet af kort tid kom jeg ind i det daglige arbejde og deltog på lige fod med de øvrige. Næsten alle varer var rationeret, så vi skulle passe på at få rationeringsmærker, da der var nogle kunder, der godt kunne "glemme" at aflevere, når de købte ind.

Nå, stort set gik det godt, kunderne var meget flinke, og dagene gik med godt humør.

Jeg havde ikke været der så lang tid, før jeg blev klar over, at Jens var med i det illegale arbejde og medlem af en modstandsgruppe derude på egnen, men der blev aldrig nævnt noget om, hvem de pågældende var. – Selv var jeg i en modstandsgruppe, der udelukkende bestod af politifolk. Jens og jeg talte aldrig om, hvad vi undertiden gik og foretog os om aftenen og natten. Sandheden var den, at vi havde møder med illegalt arbejde – blandt andet våbenmodtagelse. Der

blev nedkastet våben forskellige steder om natten.

Jeg husker et tilfælde, hvor der blev nedkastet våben ude i en skov i nærheden af Gyldensten. Det skulle jo gå hurtigt med at få det hele fjernet, før tyskerne fik nys om det. Senere opdagede man, at der manglede en container i det antal, der var lovet. Et par dage senere var der en, der opdagede, at den hang oppe i et træ. Meddelelsen gik videre til den gruppe, der havde modtaget den øvrige sending, og det blev så Jens, der sammen med dyrlægen skulle hente den hjem den næste dags aften. Det var meget spændende, om tyskerne eller deres håndlangere havde fået nys om det. I så tilfælde ville det være en let sag at få fat i Jens og dyrlægen. Heldigvis gik det godt, og containeren kom i de rette hænder.

Et par dage senere var jeg hos dyrlægen, der også havde en illegal politimand boende. Da jeg bankede på døren, var det ham, der lukkede op. Jeg bemærkede, at han havde noget gult fedt på hænderne og spurgte, hvad det var. Han svarede, at de var ved at lave en salve. Jeg fulgte med ham op på loftet, og her så jeg, at de var i færd med at rense indholdet fra containeren – masser af gode amerikanske våben.

Jeg husker tydeligt et andet tilfælde, hvor jeg var med. Det var en formiddag i begyndelsen af april, der blev ringet til brugsen, og en stemme sagde, at jeg omgående skulle cykle til et nærmere angivet sted i Otterup og helst køre i arbejdstøj og gummistøvler. Det gjorde jeg så, og i Otterup mødte jeg en politikollega, Panduro Jensen, der havde fået nærmere instruktion. Vi skulle cykle ind til Søhus lidt nord for Odense. I en lille skov øst for vejen skulle vi møde et par bekendte. Ved godt 10-tiden var vi derude. Der var ingen at se, så vi trak cyklerne ned ad skrænten og ind i skoven. Her mødte vi to kolleger fra Odense, de havde to lange "pakker", der indeholdt rifler, maskingeværer og

ammunition indpakket i hessian, ting vi manglede i vores modstandsgruppe ude på Nordfyn. De skulle fragtes videre til vores våbendepot på Martinegården hos skytten på Hofmangave.

Vi bandt pakkerne godt fast på bagagebæreren, og for at camouflere indholdet skar vi nogle grene af et løvtræ. Dem stak vi ind i pakkerne, så de lignede frugttræer. Vi kunne godt ligne et par gartnere på vej til arbejde. – Nu forstod vi bedre, hvorfor vi skulle stille i arbejdstøj.

Efter en kort snak med kollegerne, som vi ikke havde set, siden vi gik "under jorden", trak de med cyklerne op til vejen, og efter aftale, skulle de give os et vink, hvis der var fri bane. De vinkede, og vi begav os på vej op gennem skoven og videre op ad en lille skrænt. Først da vi var helt oppe på vejen, blev vi opmærksomme på to uniformerede tyskere, der på cykel kom kørende hen imod os. Jeg vil tro, det var i en afstand af 50-75 m. Der var ikke andet at gøre, end at lade som om vi ikke så dem, så vi satte os på cyklerne og kørte i et almindeligt tempo for ikke at vække opmærksomhed.

Efterhånden var de så tæt på os, at vi kunne høre dem snakke. Det var lidt ubehageligt i vores situation, men efter kort tids kørsel nåede vi til Anderup, hvor der går en vej af mod Stige. Her kørte vi til højre, og vi opdagede snart, at tyskerne fortsatte ligeud, formentlig til flyvepladsen i Beldringe, så vi åndede lettet op.

Ad omveje kom vi atter tilbage til landevejen mod Otterup, og via Hasmark nåede vi Martinegården, hvor vi afleverede "frugttræerne" i god behold til skytte Schrøder. Det lettede, for vi vidste jo, hvad der ville ske, hvis vi blev taget med amerikanske våben. Det var ensbetydende med Husmandsskolen og Gestapo og hvad deraf fulgte.

Jeg husker også et andet tilfælde, hvor det var ved at blive lidt for spændende – Skytte Schrøder havde inviteret en af

mine kolleger, Poul Milsø, og mig på eftermiddagskaffe en søndag først i april. Det var en dejlig forårsdag med solskin. Vi kom derud ved 14-tiden. Da alt var så stille, regnede vi med, at de sov til middag, så vi enedes om at gå en tur ud på Enebærodde, hvor vi nød den smukke natur.

Efter ca. ½ times forløb gik vi tilbage til gården, og her blev vi opmærksomme på to tyske officerer på vores egen alder. De var på vej fra fjorden op mod gården. Vi valgte at blive stående, til de nåede op til os. De hilste høfligt på os og fortalte, at de havde lånt en båd og var sejlet over bare for at få tiden til at gå. Min kollega talte godt tysk, så snakken gik om løst og fast, og efter kort tids forløb kom skytten ud og blandede sig i samtalen. Jeg må sige, han tog det hele i stiv arm og inviterede os alle på kaffe. Sammen med hans kone blev vi underholdt på bedste vis, men der blev ikke nævnt et ord om krigen. – Alle kunne jo godt se, hvor det bar hen. Vi trak vejret lettet, da de var gået. Tankerne gik til vort våbendepot oppe over vognporten, kun skjult af lidt halm.

Uddelerparret Inger og Jens Hansen.

Om mit ophold i Nr. Højrup skylder jeg at fortælle, at selv om det var en bevæget tid, havde jeg det godt takket være først og fremmest Jens og Inger, der var enestående flinke og forstående over for mig. Jeg var trods alt et fremmed menneske for dem, men

Esther og Knud Erik, med hvem jeg havde en god tid, skal også tælles med. Jeg er dem alle en stor tak skyldig. Udover dem skylder jeg også beboerne en tak. Hvis de vidste, hvem jeg var, lod de sig aldrig mærke med det.

*Knud Erik Egedal Knudsen
med Alice, datter af Inger og Jens.*

På grund af min særlige situation søgte jeg ikke omgang med beboerne, men der var da nogle stykker, som jeg sammen med Jens og Inger besøgte. Det var bl.a. Inger og Arnold Blichfeldt, der boede lige over for brugsen. Valborg samt Niels "barber" samt smed Christensen, der var formand for brugsen. Sidstnævnte havde jeg et særlig godt forhold til. Han var en stille og lun jyde, som jeg tit snakkede med, når han kom i butikken.

*Inger Blichfeldt med sønnen Palle.
Bemærk brugsens fine reb-udstilling.*

Jeg vil lige nævne et enkelt tilfælde, der viste, at han var i besiddelse af humoristisk sans. Det var en dag, han kom for at købe en gave. Jeg viste ham nogle forskellige ting, som han studerede nøje, hvorefter han spurgte om prisen. Da jeg nævnede den, udbrød han: "Det er alt for dyrt, Niels, der er ingen spisen". Det sagde han med et muntert glimt i øjnene.

Jeg blev også budt til et dejligt bryllupsgilde, da Gunnar Post blev gift. Det var en skøn fest, og jeg husker endnu, at jeg ved denne lejlighed fik den bedste hjemmebryggede øl, jeg nogensinde har smagt. (Det var vist hans moders bryg).

Nu jeg er ved posten, vil jeg fortælle, at vi i brugsen opsamlede brevpost, der blev afhentet og frankeret af Peter Post.

Jeg vil også nævne en mand som Martin Finshøj, der var i bestyrelsen for brugsen. Han var, så vidt jeg ved, den eneste i Nr. Højrup, der var bekendt med min identitet, men han afslørede det aldrig. – Endelig vil jeg nævne byens ringer og graver, det var Lars "Musik", som jeg mindes som en munter og retskaffen mand. Han havde i en menneskealder spillet violin på danseskoler og rundt omkring til bal samt anden festivitas på Nordfyn.

Foråret så sagte kommer, skrev Kaj Munk. Dette gjaldt også Nr. Højrup, og den længe ventede dag kom den 4. maj 1945. Vi sad alle omkring bordet efter aftensmaden og ventede på at høre nyhederne fra BBC i England. Her meddelte speakeren ganske kort, at tyskerne havde kapituleret.

Aldrig har jeg hørt så skøn en nyhedsudsendelse. – Der blev selvfølgelig stor glæde overalt. Inger løb over og hentede karetmageren, en gammel mand, der boede lige ved siden af brugsen. Han havde ikke hørt nyheden og var nærmest helt fortumlet. Jens skyndte sig at finde en flaske cognac frem, som han havde gemt til lejligheden, og så blev der skålet og snakket som aldrig før. Jeg

oplevede en glæde og feststemning, jeg aldrig har kendt magen til hverken før eller siden.

Det varede kun kort, så var det tiden, at Jens og jeg skulle melde os hos vore modstandsgrupper for at få gjort op med de stikkere og landssvigere, der på så skændig vis havde svigtet deres landsmænd.

Efter at have taget afsked med de tilstedeværende, fattede jeg mit gevær, som jeg havde haft gemt oppe på "slyen" (loftet), som de kalder det her på Nordfyn, og så gik turen til Otterup. Her samledes gruppen, der var på en halv snes mand, og ud på natten var vi klar til at tage til mødestedet Hollufgård ved Odense. Da der var en, der ikke havde en cykel, kom jeg i tanker om, at jeg havde en bekendt i Otterup, der nok ville køre os alle til Odense. Det var sønnen fra Albani-depotet i Otterup, Albert Jensen, som jeg havde lært at kende i brugsen. Vi fik ham banket op, og han var straks villig til at køre for os, men der gik en tid, idet han først skulle have fyret op i lastvognens generator, men omsider kom vi af sted, og så gik turen til Hollufgård.

Frihedskæmpere 5. maj 1945.

Fra venstre står gdr. Frederik Jørgensen, Nr. Højrup, uddeler Jens Hansen, Nr. Højrup, dyrlæge Hansen fra Uggerslev og barber Niels Nielsen i Nr. Højrup.

Ankommen hertil fik vi udleveret frihedskæmperarmbind og over en kop hårdt tiltrængt kaffe med frisk morgenbrød, fik vi instruktion om de opgaver, der var tildelt os.

Efter nogle dages forløb kom min kone og vore to drenge hjem fra Jylland. Stor gensynsglæde – vi var atter forenede.

Det sker nu og da, at mine tanker går tilbage til den tid, da jeg var ekspedient. Så mindes jeg Nr. Højrup og dens beboere med glæde og taknemmelighed. For mig var det en fredfyldt oase midt i en urolig tid. Den gang var jeg flygtning.

Vi bevarede forbindelsen med uddelerfamilien i tiden efter mit ophold derude. – Desværre døde Jens i 1955 pludselig og uden forudgående sygdom. Det var et hårdt slag for Inger, der nu stod alene med de to små piger, Alice på 10 år og Birthe på 6 år. De flyttede til Odense, hvor Inger havde forskellige job, så hun klarede til dagen og vejen, som man siger, men det var ikke det samme som at være uddelerkone i Nr. Højrup. Hun formåede dog at give sine to piger en god uddannelse. Det har vi beundret hende for. – Desværre blev Inger for år tilbage ramt af sygdom, der mærkede hende for livet, og den 19. januar 1993 afgik hun ved døden på Villestofte plejehjem. Hun blev bisat fra Ubberud kirke den 23. januar 1993.

– Her slutter min beretning.

"Niels" – pens. politiassistent
Laurits Møller. 1993.

*Artiklen har tidligere været publiceret i
"Lokalhistorisk Arkiv for Otterup kommune"
nr. 32 i efteråret 1993.*